

Nurettin Topçu'da Devlet ve Demokrasi Düşüncesinin Temel Belirleyicisi Olarak Ahlak Anlayışı

Özcan Sezer¹

Ayşenur Güzel²

Özet

Türk düşünce hayatının önemli isimlerinden birisi olan Nurettin Topçu, felsefeden eğitime, ahlaktan siyasete kadar pek çok konuda eserler ortaya koymuş ve eserlerinde kendine özgü bir üslup ve özgün bir çizgi oluşturmuş bir şahsiyettir. Yaşadığı çağın sorunlarını kendine özgün bir anlatımla eserlerinde dile getiren Topçu, devlet ve toplumun devamlılığında "ahlak" kavramına özel bir önem atfeder. Topçu'nun düşüncesinde "ahlak" temel belirleyici bir niteliğe sahiptir. Ahlak kavramı muhafazakârlık ve iman-amel ilişkisi yönünden öncelikli bir değerdir. Ahlak kavramını birçok konu ile ilişkilendirmiştir. Bir kültür ve medeniyet tasarımının gerçekleştirilmesinde "ahlak" ı belirleyici bir noktaya taşımıştır.

Ahlak, Topçu'nun düşünce sistemi içerisinde öncelikli bir yerdedir. Onun düşünce sisteminde insanın varlığı bir ahlak varlığı ve ahlak kişisi; toplum bir ahlak toplumu, devlet, bir ahlak devleti, insanlık ise ahlak noktasından okunması ve inşa edilmesi gereken bir tasarımdır. İnsanoğlunun varoluş gerekçesinin nihai aşaması ahlak medeniyeti kurabilmektir. İnsanın olgunluğa ulaşabilmesi için insani değerleri keşfetmesi ve onlara bağlanarak yaşaması kısacası ahlak kişiliğine bürünmesi ile mümkündür. Bu bağlamda Topçu, bireysel (öznel) ahlaktan, toplumsal ahlaka oradan da devlet ahlakına ulaşmaktadır. Nurettin Topçu'da, devlet kavramı ahlak boyutu ile bütünselleştirilerek ele alınmaktadır. Devlet yabancı etkilerden uzak, kendi varlığından doğan yeterli kuvvete sahip olmalıdır. Devlet otoritesini güçlendiren unsurlar olarak mesuliyet ve ahlak kavramlarının öneminin altını özenle çizmektedir. Topçu, devlet yönetiminde her ne kadar itaat, otorite gibi kavramların önemine değinse de devleti ahlak ve adaletten kesinlikle soyutlamaz. Bu çalışmada Nurettin Topçu'nun devlet ve demokrasiye ilişkin özgün düşünceleri daha çok "ahlak" perspektifinden ele alınarak değerlendirilmektedir.

¹ Sorumlu Yazar, Doç. Dr. Bülent Ecevit Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, ozcansezer67@yahoo.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Bülent Ecevit Üniversitesi, SBE, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, ayşenur.guzel@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Nurettin Topçu, Ahlak, Devlet, Demokrasi, İrade

Giriş

Nurettin Topçu yirminci yüzyılda yaşamış, Cumhuriyetin ilk yıllarında yetişmiş, özgün bir sosyolog, ahlak teorisyeni ve filozoftur. Ülkemizde ahlak sorununa değinen, irade kavramını irdeleyen iyi bir düşünür, eğitmandir. Nurettin Topçu, Türk milliyetçiliği ideolojisi içerisinde yer alan ve muhafazakâr bir niteliğe sahip olan “Anadoluculuk” akımının en önemli temsilcilerinden birisidir. Milliyetçilik fikriyatının eksenine Anadolu coğrafyasını yerleştirmiş, “Anadolu toprakları üzerinde yaşayan Müslüman Türk milletini” esas alan bir anlayışı benimsemiştir.

Nurettin Topçu’nun 1909-1975 yılları arasında yaşadığı bu dönem Osmanlı’nın yıkılmasının ardından Cumhuriyet’in kurulması gibi bir siyasi ve sosyal değişime denk geldiği için yeni fikir oluşumların yaşandığı bir dönemdir. Yeni eğitim sistemleri, yapılan inkılaplar, Cumhuriyetin kurulması ile gelen yenilikler bu dönemi etkilemiştir. Topçu’da bu geçiş döneminin içinde yaşamış, eğitimi için gittiği Avrupa’da bulunması da onun çok zengin, her alanda nitelikli yetişmesini sağlamıştır.

Topçu eğitimi için gittiği Avrupa’da kaldığı süre içerisinde bazı batılı düşünürlerle tanışmış ve onlardan etkilenmiştir. En önemlileri Blondel, Bergson ve Massignon olan bu düşünürlerin felsefelerinden yola çıkarak kendi felsefesini ortaya koymuştur. Topçu ülkemizde aksiyon felsefesinin öncülüğünü ve Hareket Okulu’nun kuruculuğunu yapmıştır. Kendi ahlak felsefesi olan İsyah Ahlakını; Blondel’in Hareket Felsefesinden yola çıkarak ortaya koymuştur. Blondel’in hareket felsefesini bütünüyle benimseyip savunmaya başlayan düşünür, kafasındaki tüm soru işaretlerini bu felsefenin penceresinden çözümlenmeye çalışmıştır (Dural, 2010: 153). Topçu felsefeden ahlaka, siyasetten sanata, eğitimden dine tüm alanlardaki sorunlara hep hareket felsefesi açısından yaklaşmıştır.

Topçu’nun düşünce dünyasının temel özellikleri “ahlak” kavramı ekseninde ele alınabilir. İslam’da iman-amel ilişkisinin zayıflaması neticesinde amel açısından Müslümanlığın dışındaki alanlarda hareket eden bir insan tipiyle karşılaşmıştır. Dinin özel günlerindeki bir ibadetin bütün günahları alıp götürdüğüne ilişkin veriler, amelin imanla bağlantısız bir çizgi izlemesini güçlendirmiştir. Nurettin Topçu’nun hareket felsefesine yönelmesinin ve hareketi ahlakileştirmeyi hedef alması da bu nedenledir (Sarıtış, 2003: 261-262).

Nurettin Topçu ömrü boyunca zengin entelektüel bir hayat oluşturmuş ve hayatını döneminin ahlaki, siyasi, ekonomik, dini yapısını ve bu yapılarıdaki değişimleri anlamaya adanmış, kendi açısından da modeller önermeye çalışmıştır. Onun “İsyah Ahlakı” tezi de bu modellerden biridir.

Topçu isyanı; Allah’ın bizdeki hareketi olarak tanımlar. Buradaki hareket insanla Allah’ın birlikte olması anlamındadır. İsyah ahlakı, iradenin davasıdır; gerçek irade bireyde başlar aile ve devlet gibi otoriteleri kabul ederek, millet ve insanlık basamaklarından geçer ve Allah’a ulaşır.

Dolayısıyla isyan ahlakı, bir insanın kendi inanç, düşünce, his, kanaat ve karakteriyle kendini ifade etmesi; taklit, şablonculuk ve klişelere başkaldırması; her meseleyi öz değerlerinin süzgecinden geçirdikten sonra kendi aklı itibarıyla yeniden değerlendirmesi ve kendine mal etmesi demektir.

Birey ve toplumun kendi değerlerinden uzaklaşması ve ortaya çıkan ahlak sorununun çözümü konusunda çabalayan Nurettin Topçu'ya göre "ahlak sorunu" her alanda etkisini gösteren bir sorundur. Topçu'ya göre, ahlak üzerinde toplumun iki yönden etkisi bulunmaktadır. Ona göre, fertlerin uyması gereken ahlak kurallarını ortaya koyan toplumdur. Bu kurallara bireyleri uymaya zorlayan da toplumdur. Toplumun bu zorlayıcı etkisi bazen ferdi vicdanlara karşı olsa bile, ahlak adına fertlerin vicdanında doğan isyan hareketi de toplumun ahlaki düzene yükselmesini amaç edinmektedir (Topçu, 2017: 18).

Sorunların çözümü için merkeze ahlak alınarak toplumda sosyal adaletin sağlanacağını savunur. Asırlardır ülkemizin yaşadığı sıkıntılardan kurtulması için İslam ahlakına dayalı bir düzenin kurulması Topçu'nun asıl davasıdır. Ahlakı evrensel bir sorun olarak gören Topçu bu sorunu, felsefesinin temeli olan hareket felsefesinin metodunu kullanarak ve din meselesiyle birleştirerek çözmeye çalışmıştır.

Devlet sorunlarının temeline de ahlakı koyan Topçu, devlet tanımını yaparak onda önemli olan unsurları ortaya koymuştur. Devleti otoriteli devlet-otoritesiz devlet olarak ikiye ayırır. Otoritenin yani iradenin kendisinde hiç bulunmadığı devletin olamayacağını ifade etmektedir. Devlette irade yıkıldıkça vatandaşlar arasındaki hukuki bağların gevşediğini, toplum düzeninin zayıfladığını belirterek, toplumda güvensiz bir ortamın oluşmasının en önemli sebebi olarak da toplumda mesuliyet duygusunun olmayışını göstermektedir. Ona göre mesuliyet yok oldukça devlet gerilemekte ve yerini anarşi, kaos almaktadır. Devlet ancak hâkimiyet ile mesuliyetin bir arada yaşatıldığı yerlerde var olabilmektedir.

Güvensiz ortam oluşmasının en büyük sebebi cemiyette mesuliyetin olmayışıdır. Mesuliyet yok oldukça devlet geriler, yerini anarşi alır. Hâkimiyetin mesuliyet ile yaşatıldığı yerlerde devletin var olabileceğini savunur (Topçu, 2016-b: 54-55).

1. Nurettin Topçu'nun Hayatı ve Eserleri

Nurettin Topçu (1909-1975) Cumhuriyet döneminde Türk düşüncesinin yetişmiş olduğu önemli kişiliklerden birisidir. Asıl adı Osman Nuri olan düşünürümüzün oldukça donanımlı bir hayatı olmuştur. Topçu 7 Kasım 1909'da İstanbul Süleymaniye'de doğmuştur. Dedesi Osman Efendi Türk ordusunda Erzurum'un Ruslar tarafından işgali sırasında topçuluk yaptığı için bu soyadı almışlardır. Babası Ahmet Efendi Erzurumlu, annesi Fatma Hanım Elazığlıdır. Annesi Fatma Hanım Ahmet Efendinin ikinci eşi. Birinci hanımı vefat etikten sonra Fatma Hanımla evlenmiş, ilk eşinden olan iki oğlu ise balkan savaşlarında şehit olmuştur (Kara, 2009: 89-101).

Nurettin Topçu altı yaşında Bezmiâlem Valide Sultan Mektebi'ne yazılır, burayı bitirdikten sonra Büyük Reşit Paşa Numune Mektebi'ne verilir. Mektebi birincilikle bitiren Topçu; bu yaşlarda

sakin, içe dönük ve küçük bir sandıkta kitap ve gazete biriktirmek merakına sahip bir çocuktur. Daha sonraki yıllarda Topçu, Rüştüye Vefa İdadisi'ne devam etmeye başlar. Birinci sınıfta iken babasını kaybeden Topçu Vefa İdadisi'nde de sınıflarını birincilikle bitirir. Felsefeye bu sıralarda merak salan Topçu, lise tahsilini İstanbul Lisesi'nde tamamlar ve kendi kendine 1928'de Avrupa'da eğitim imtihanlarına girerek kazanır (Kara, 2009: 89-101).

Hamdi Akverdi, Vehbi Eralp, Ziya Somar, Enver Ziya Karal gibi kişilerle birlikte Fransa'ya gider. Topçu önce Fransızca öğrenmek ve lise fark derslerini tamamlamak için Aix Lisesi'ne kaydedilir. Maurice Blondel'i bu lise döneminde tanır ve bazı derslerini takip eder ve daha sonra onunla mektuplaşır. Topçu, Blondel'e ait hareket felsefesinin etkisinde kalmış, bu felsefenin kavramlarını ve metodunu kullanarak meselelere kendi kültürümüz açısından yaklaşmıştır (Kara, 2009: 89-101).

Strasbourg'da ahlak felsefesi ile ilgili hazırladığı orijinal adı "Conformisme et Révolte" olan İsyan Ahlak'ı başlıklı tezini Sorbonne'de savunarak üstün başarı elde eden Topçu; Avrupa'ya eğitime giden Türkler arasında ahlak üzerine çalışan ilk öğrenci ve Sorbonne'da felsefe doktorası veren ilk Türk'tür (Topçu, 2016-b: 4).

Topçu tezini bitirdikten sonra Fransa'da kalması yönünde teklifler olsa da bunu kabul etmeyip 1934'de ülkeye dönmüştür. Galatasaray Lisesi'nde felsefe öğretmeni olarak göreve başlayarak sosyoloji dersleri vermiştir (29 Eylül 1934). Bu sırada baba dostu Hüseyin Avni Ulaş'ın kızı Fethiye Hanım ile iki yıl sürecek evlilik yapmıştır. Bazı öğrencilere geçer not vermesini isteyen lise müdürünün isteğini reddettiği için düğün günü İzmir Lisesi felsefe öğretmenliğine tayin emri gelmişti (Topçu, 2016-b:4).

İzmir'de öğretmenlik yaptığı yıllarda "Hareket" dergisini çıkarmaya başlayan (Şubat 1939) Topçu; derginin 4. Sayısında yer alan "Çalgıcılar" yazısından dolayı İstanbul Vefa Lisesine nakledilmiştir (29 Eylül 1939). Topçu çıkardığı dergi etrafında bir Hareket Ekolü oluşturmuştur. Bu ekolün mensupları arasında; Orhan Okay, Emin Işık, Ezel Erverdi, Ercüment Konukman, Ferruh Bozbeyli, Mümtaz Turhan, Mehmet Doğan, İsmail Kutlu, Mustafa Kök, İsmail Kara, Mustafa Kara'yı sayabiliriz (Karaman, 2009: 72).

Nurettin Topçu İstanbul Vefa Lisesi'nde dört yıl çalıştıktan sonra Denizli İsmet İnönü Lisesine nakledilmiş (20 Ekim 1943) daha sonra 4 Ekim 1944'te İstanbul Erkek Lisesi'ne nakledilerek on yıllık sürgün hayatı sona ermiştir. Bazen Vefa ve Haydarpaşa liselerinde öğretmenlik yapan Topçu emekliliğine kadar on sekiz yıl boyunca İstanbul Erkek Lisesi'nde öğretmenlik yapmıştır. Bu sıralarda Topçu, Henry Bergson'dan hareketle hazırlamış olduğu "Sezginin Değeri" isimli teziyle felsefe doçenti unvanı almıştır. Bu unvanı almasına rağmen Topçu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi kurullarınca kadroya tayin edilmemiştir. Aynı zamanda Robert College'da tarih, İstanbul İmam Hatip Ortaokulu'nda psikoloji, felsefe, din psikolojisi ve dinler tarihi öğretmenliği de yapmıştır. Siyasi faaliyetlerini Türk Kültür Ocağı ve Milliyetçiler Derneği'nde sürdüren Topçu, Milli Türk Talebe Birliği, Aydınlar Ocağı ve Türkiye Milli Kültür Vakfı'nın bazı faaliyetlerine katılmış, seminer ve konferanslar vermiştir (Topçu, 2016-b: 4).

20 Kasım 1974'te yaş haddinden emekli olan Topçu; inancına ve idealine bütün varlığını adanmış, fedakâr, idealist bir ilim adamı olarak yaşamış ve yakalandığı pankreas kanseri sebebiyle 10 Temmuz 1975'te 66 yaşında vefat etmiştir.

Nurettin Topçu'nun daha lise yıllarında iken biriktirdiği kitap ve gazetelerle ilme olan merakı açıktır. Kalem eline bu yıllarda olan Topçu, ciddi anlamda ilk kez Avrupa'da yazmaya başlamıştır. Üyesi olduğu Sosyoloji Cemiyeti'ne gönderdiği makaleler yazı hayatının devamını getirmiştir. 1934 yılında Sorbonne Üniversitesi'nde yaptığı İsyah Ahlâkı isimli doktora tezi ile 1968 yılında İstanbul Üniversitesinde yaptığı Bergson isimli doçentlik çalışması Topçu'nun iki büyük akademik eseridir.

Nurettin Topçu 1939'da çıkardığı Hareket dergisi ile yaklaşık 40 yıl yazı hayatını sürdürmüştür. Topçu'nun hareket dergisinde ve başka gazete-dergilerde yazdığı makaleler, yaptığı konferanslara ait söyleşiler toparlanarak kitap haline getirilmiştir. Topçu'nun talebeleri; İsmail Kara ve Ezel Erverdi'nin katkılarıyla ortaya çıkan Topçu külliyyatı yirmi bir eserden oluşmaktadır. Bunlardan sadece doktora ve doçentlik tezleri olan İsyah Ahlakı ve Bergson derleme değildir. Bunun yanında Sosyoloji, Psikoloji, Mantık, Felsefe ve Ahlak isimli eserlerin okullarda okutulmak üzere ders kitabı olarak hazırlandığı bilinmektedir. Topçu'nun tercüme eseri olan Varoluş Felsefesi/Hareke Felsefesi kitabı iki bölümden oluşup; birinci bölümde ele alınan Varoluş Felsefesi, Paul Foulquie'den, ikinci bölümde ele alınan Hareket Felsefesi ise Maurice Blondel'den tercüme edilmiştir (İrğat, 2011: 16-17).

Nurettin Topçu'nun "Taşralı" kitabı yazdığı hikâyelerinin bulunduğu kitaptır. Topçu'nun tek roman kitabı olan "Reha" talebeleri tarafından ölümünden sonra toparlanarak bastırılmıştır. Diğer eserleri ise; Ahlak Nizamı, Amerikan Mektupları-Düşünen Adam Aramızda, Büyük Fetih, Devlet ve Demokrasi, İradenin Dâvası, İslam ve İnsan, Kültür ve Medeniyet, Mehmet Âkif, Mevlâna ve Tasavvuf, Millet Mistikleri, Milliyetçiliğimizin Esasları, Türkiye'nin Maarif Davası, Yarınki Türkiye, Var Olmak kitaplarıdır (İrğat, 2011: 17-25).

2. Nurettin Topçu'da Ahlak Sorunsalı ve Ahlak Toplumu

Nurettin Topçu yaşadığı dönem itibariyle Osmanlı tecrübeleri ile dolu, Cumhuriyet'in kuruluşu ile yeniliklerle iç içe, aldığı eğitim dolayısıyla batı dünyasına hâkim kapsayıcı bir düşünce dünyasına sahiptir. Meselelere ahlak üzerinden yaklaşan Topçu Türk düşünürleri arasında bu alanda en çok yazı kaleme alan kişidir. Batı'dan yararlanarak oluşturduğu hareket felsefesini, ülkenin gereksinmelerine göre yeniden şekillendirmiştir.

Nurettin Topçu'nun düşüncelerine bakıldığında onun temel kaygısının ahlak olduğu görülmektedir. Çağımızın sorunlarının kaynağında ahlak sorunu vardır. Dolayısıyla çözümün de öncelikli olarak ahlak kaynaklı ele alınması gerekir. Ahlak evrensel ölçülere uyduğu zaman tam anlamıyla gerçekleşmektedir. Ahlak sorununun çözümü için de evrensel ölçüler gerekir. Evrensel ölçülere uymayan ahlak görüşü eksik ve yanlıştır. Topçu bu ahlak sorununu hareket felsefesinin

metodunu kullanarak ve din ile birleştirerek çözmeye çalışmıştır. Tüm çözümlerinin sonucunda ulaştığı ahlak görüşüne “isyan ahlakı” adını veren Topçu'nun görüşlerine hâkim olan hareketin yerini isyan alır. Çünkü hakiki anlamda hareket, bir isyan hareketi olmak durumundadır (Gündoğan, 2014: 225-230). Burada Topçu'nun ortaya koyduğu “isyan” bir başkaldırı, düzene karşı çıkış, toplum düzenini bozma asla değildir. **O, insanda irade ve hareketin kaybolduğu, uysallık ve itaatin hâkim olduğu durumlara dikkati çekmekte** ve insanı bu durumdan kurtaracak olanın “isyan ahlakı” olduğunu söylemektedir. Ona göre tabiattaki determinizmin ve sosyal uysallığın karşısına dikilen her hareket isyandır.

Topçu'ya göre insan ancak hareket ettikten sonra özgür olabilir. İnsan hareketle yeniden doğar, yeniden yol alır; hem kendini hem de nesnelere değiştirir. Gerçek hareket bir tür kendini aşmak, başka bir oluş için bizzat kendine isyan etmektir. İrade, kendini ancak bu şekilde araştırabilir ve bu hareket ahlaki bir nitelik kazanır. Dolayısıyla hareket bireysel iradeden kaynaklanır; aile, toplum ve millet aşamalarından geçerek Tanrı'ya ulaşır. Her şamada bir “isyan iradesi” olarak gözüktür. Ancak bu bir anarşizm değildir; aksine Tanrı'nın insanda, insana karşı isyanıdır. Bu bağlamda hiç isyan etmemekle hiç hareket etmemek aynı şeydir. Bu nedenle ancak isyan eden ahlaklı kişi olabilir. İsyanı olmayanın ahlakı da olmaz (Elibol, v2003:268). Toplumda mesuliyet duygusu ile hareket eden insanın düşünme faaliyetine girdiğini, insanın düşündükçe yapacağı hareket karşısında kendisini daha sorumlu hissedeceğini öngörmekte ve nihayetinde düşüncenin ahlaki hayattan doğduğu sonucuna varmaktadır (Dural, 2010: 167-168).

Birey açısından toplumun değer yargılarının ve ahlakının algılanmaya başlanması toplumsal yaşam içerisinde bireyin belli bir olgunluğa erişmesi ile mümkündür. Ancak, toplum hayatı aynı zamanda birçok kötü ihtirasların da kaynaştığı yerdir. Hırslar, menfaatler ve kıskançlık duyguları, bazı engeller halinde bireylerin önlerine çıkarak toplumda ahlaki hareketin doğmasına karşı koyarlar. Bu durumda fert-toplum çatışmasının ortadan kaldırılması için engellerin aşılması gerekmektedir. Bunun için bireyin toplumla mücadele etmesi gerekecektir. Bu yüzden ahlaki hareket, bazen toplum düzenine uyma şeklinde meydana geldiği halde bazı yerde bunun tam tersine toplum düzeni ile çatışma şeklinde, ona başkaldırma ve isyan halinde görülebileceğini belirtmektedir. Örneğin, Namık Kemal'in istibdat idaresine karşı isyanı toplumda yaşanmakta olan düzene karşıdır ve onu yıkmak içindir (Topçu, 2017: 56).

Topçu'nun inşa ettiği ahlak teorisini yaslandığı üç kavram “isyan”, “hareket” ve “iradedir”. İrade istemek anlamına gelir ve insan denilen öznel varlığın cevheridir. Topçu'ya göre insanın duyguları tabiat ve toplumdan kaynaklanan tepkilerle oluşur ve iradenin, insanın dış dünyadan gelen bu etkilere karşı koymasını sağlayan bir iç kuvvet söz konusudur. İnsanda doğuştan var olan bu kuvvet, duygularla beslenmektedir. Hareket ise insanın dış dünyaya yaptığı etkiler, iradeden olan benliğin duygularla çarpışmasından doğan bir neticedir (Topçu, 2012: 16-17). Topçu'ya göre şahsiyetli insan kendi iradesini ortaya koyan, tabiattan ve dış dünyadan gelen bütün kuvvetlere karşı koyabilen ve varoluşunu şahsiyetiyle birlikte düşünen ve içindeki sorumluluk duygusunu harekete geçiren ve özgür iradesiyle seçebilen kişidir.

Topçu'ya göre tam ve gerçek hareket, önce hareketin sahibi olan insanda başlar ve onda hareket iradesi olur. Hedefi sonsuzluktur, insan onu sonsuzluğun sınırına kadar götürür, orada sonsuzluğu temsil eder. İşte bu, tam ve başarılı olmuş harekettir, ahlaki olma vasfını taşıyan da budur. Zaten ahlaklılık, özgür ve irade sahibi bir varlık için söz konusu olduğundan, ancak isteyerek yapılan hareketle başlar. Bu hareketi gerçekleştiren şahıs da hareket adamıdır. Hareket adamı irade adamıdır. İrade önce bireyde başlar, bireyden aileye, aileden topluma, toplumdan ahlak, sanat ve dine, oradan insanlığa, insanlıktan da "Sonsuz Varlık" a doğru hareket eder. İradenin bu basamaklardan teker teker geçebilmesi ve de "Sonsuz Varlık" olan Allah'ı bulabilmesi için, irade adamının sürekli hareket halinde olması gerekir. İrade adamı ruh ve eylem dünyası içinde sürekli bir arayış ve hareket içerisinde olduğundan, artık, onda hareket zamanla idealleşir, Allah'la bir olur. İdealist hareket Allah'la bir olduğu için, "hareketin bulunmadığı yerde Allah yoktur. O, nerede görülürse Allah oradadır." İşte Topçu'da bu durum kendini isyan ahlakı ile göstermekte olup isyan ahlakı olarak tanımlamakta ve izah edilmektedir (Aydoğdu, 2009: 444).

Topçu sürekli eleştirdiği sosyal dayanışmacı ve faydacı ahlak teorilerine alternatif getirmeye çalışmış yeni bir ahlak teorisi kurmaya çalışmıştır. Topçu için ahlak, hem tüm felsefi disiplinlerin üstünde, onların bir tacı gibidir, hem de bütün bu alanların temelindeki bir olgudur. Çünkü birey ve toplum, ahlaki varlıklardır; kişi hayvan olmaktan, toplum da sürü haline gelmekten ahlak sayesinde kurtulur. Topçu ahlakı, insan hareketlerinin metafiziği olarak görmektedir. Hiçbir ahlak deneyler tarafından ortaya konmamıştır. İnsani duyguları deneylerle elde etmek mümkün olmadığı için ahlakı insan metafiziği olarak görmektedir. Ahlakın ilke ve prensipleri dini kurallara dayanır. Çünkü ahlak temelde dini olgunluktan başka bir şey değildir. Dolayısıyla da insanlığın ahlak tarihi, aynı zamanda dinlerin de tarihi olmaktadır. Topçu'ya göre insanlığın ahlakı Kuran'la tamamlanmıştır. İslam dininin özü ve esası ahlaktır (Topçu, 2016-c: 95-96).

Topçu'ya göre evrensel nizamın dışında gerçek ahlaklılık yoktur. Bilim, vatan, sanayi, devletin selameti, bunların hepsi de ahlaki bakımdan aynı derecede iyiliğe ve kötülüğe yol açabilirler. Düşünüğe göre insanın ahlaki davranışının geliştirilmesi için insanın hareketini evrensel ölçüye vurarak ve kendi hareketleriyle evreni kucaklayarak orada kendi bilgisini araması gerekmektedir (Topçu, 2016-d: 31).

Topçu'ya göre, medeniyet için de ahlaklı bir toplum olması gerekir. İnsanlar İslam ahlakından uzaklaşırlarsa medeniyetten uzaklaşırlar. Bu durum da ruhsuz bir toplumun doğmasına sebep olmaktadır. Ona göre ruhumuzu tekrar kazanıp ahlak üstüne bir medeniyet kurabilmek için, yine İslam ahlakını benimsememiz gerekir (Topçu, 2010: 166). Bu nedenle Topçu, Batılılaşmayı eleştirerek batılılaşmanın bilincimizdeki manevi kapitülasyon olduğunu, Türk çocuklarını kendi kültüründen uzaklaştırdığını, ahlaktan ayırdığını ve kişiliklerini zedelediğini belirtmektedir (Sarıtaş, 2003: 263).

3. Nurettin Topçu ve İslam Ahlakı Üzerine Düşünceleri

Topçu İslam ahlakını esas olarak “hürmet, merhamet ve hizmetten” oluşan üç temel ahlaki ilkeye dayandırmaktadır. Ahlak, İslam dininin özü, esası ve bizzat kendisidir. Müslüman olmak, İslam ahlakına sahip olmaktır. Akıl ve hikmet gözüyle de Kur’an’da en büyük ve esaslı yer tutan ahlaktır.

Nurettin Topçu’ya göre İslam dünyasında son dönemlerde yaşanan buhranın sebebi insanlar arasında birlik ve beraberliklerinin yıkılması ve Müslümanların İslam’ın gerçek ruhundan uzaklaşmasıdır. *“Türlü sefaletlerle ihtirasların parça parça böldüğü hasta bir vücudu andıran İslam dünyası, en bedbaht devirlerinden birini yaşıyor ve her İslam memleketinde ruhlar birbirinden ayrılmış, birbirine saldırıyorlar. Her sene yüzbinlerce ziyaretçi ile dolan Kâbe’nin etrafında ruh birliği ve beraberliği meydana gelemiyor. Bunun sebebi ne siyasi ne iktisadi, ne de esasında ilmi ve fikridir. Bu halin sebebi, İslam’ın temeli ve Kur’an’ın özü olan ahlakın kaybedilmiş olmasıdır. Bugünkü Müslümanlar, bir takım geleneksel hareketleri dikkat ve titizlikle yapmaktan başka endişesi olmayan, ilkçağın ve ilkel devrin sihirbazlarını andırıyorlar. Kur’an harikası olan ilahi ahlak, İslam diyarında çoktan gömülmüştür”* (Topçu, 2016-c: 15).

Topçu’ya göre bizi ancak ebediyetin mutlu yolcusu yapacak İslam ahlakının esasını ararsak, onu mutlak varlığa aşk ile yönelişte buluruz. Mutlak varlıktan bütün eşyaya ve kâinata sıçrayan aşk, her sahada sevgi oluyor. İşte bu sevgi dünyayı cennet yapmaya ve hayatı değerli kılmaya kâfidir. Her varlığa çevrilen sevginin bize ulaştırdığı hal, hürmet durumudur. Topçu ahlak yapımızın ilk ve temel mayasını hürmet olarak belirler (Topçu, 2016-c: 97-98).

“Hiçbir zaman tehlike ile tehdit ve garaz manasına anlaşılmaması lâzım gelen ve İslâm’da her hikmetin başı olan Allah korkusu, tam ve gerçek hürmetten başka bir şey değildir. Allah’a yaklaştıran ibadet ise, hürmetimizin ifadesi ve bizzat kendi kendimize tasdik ettirilmesi suretiyle bizde artırılmasıdır, bunun için tertiplenmiş hareketlerdir. Dinin esası hürmet olduğu gibi, ahlakımızın da temel duygusu o dur. Milliyetçiliğimizin esasını da hürmet teşkil etmelidir. Önce hep birbirimize hürmetle işe başlayacağız. Birliğe ulaştıracak yol, hürmet yoludur: İlme hürmet, ecdada hürmet, bütün samimî isteklere hürmet. Başkalarına hürmet tanımayan sömürgeci, barbar Batı milliyetçiliği hiçbir zaman bir ahlak davası olmamıştır. Bize düşman pençelerinden kurtaracak kuvvet, düşmanların affı ile lütfu değil, hep birbirimize karşı yaşatacağımız hürmet iradesi olacaktır” (Topçu, 2016-c: 98-99).

Topçu, evvela Kur’an’a hürmet edilmesi gerektiğini söyler. “Kutsal kitabımızın ruhu ve manası üzerinde durmak asıl ibadettir. Allah’ın en büyük nimeti olan ilme de hürmet edilmelidir. Asrımızın ilmi, Frenk ilmi veya kâfir ilmi diye inkâr edilmemeli; Allah’ı, Kuran’ı bu ilimle kuvvetlendirip bilemek gereklidir. İnsana hürmet edilmeli; kendi inancımıza sahip olmayı cehenneme göndermek, bizim azap fermanı çıkarmamız saygısızlıktır. Müslüman olarak büyük küçük, kadın erkek, fakir zengin hep birbirimize karşı hürmet borçluyuz. En nihayetinde hayata hürmet etmek lazım” demektedir. Bu hayatın gerekçesi olan kader planı Allah’ındır, insanın bu ilahi planı kucaklayarak sevmesi gerekmektedir (Topçu, 2016-c: 99-100).

Topçu’ya göre İslam ahlakının dayandığı ikinci ilke “merhamettir.” Merhamet; her şeyin, her varlığın ve özellikle de her insan ruhunun nefsimizden ziyade sevilmesidir. Bu duygu,

hürmetin insanın benliğinden taşarak âleme yayılması sonucu meydana gelmektedir. Merhamet zayıfa, fakire ve sefile acıma değildir. Bunlar küçük ruhların merhametidir. Topçu'ya göre merhamete uygun davranış; bir zulüm karşısında mazlumdan ziyade zalimin vicdanına, bir sultanın saltanatına esir olan ruhuna, haksızlık rejimi olan kapitalist sistemde fakirlerden önce zenginlerin rezil olan ruhuna acıma gerçek merhamettir. İnsan ruhuna samimi olarak dalabilen merhamet, önceden mutlaka Allah'a uzanarak onun aşkında yeşermiş olandır. Her aşkın içinde evrensel ve ilahi olan merhamet bulunur (Topçu, 2016-c: 100).

Topçu din adamlarının vazifelerinin gereğini yapmadığından yakınlık; onların, kürsülerde kiralayıp para karşılığında bağırımdan başka mesuliyet davalarının kalmadığını ileri sürer. Merhamet iradesinin ne olduğunu bilmediklerini, din öğretimi yapılan yerlerin birer merhamet mektebi olmadığını, oralara Allah aşkı yerine iddiaların girdiğini, kul hakkını kurtarma derdinde olmadıklarını, Allah adına ruhlara zulüm yaptıklarını söyler (Topçu, 2016-c: 104-105).

İslam ahlakının üçüncü esası "hizmettir". Hizmet, ruh olarak nefsinden taşıyıp başka insanlara yayılarak Allah'ı aramaktır. Topçu dünyanın bunca hevesleri ve meşguliyetleri içinde Allah'ı unuttuğumuzu, bu hareketimizdeki sefaletin dünyaya geliş manamızı yok ettiğini söyler. Bu felaketten bizi ancak hizmet gücü kurtaracaktır. Hizmet ahlakını İslam'da bize anlatan ibadet zekâttır. Merhamet, varlıklarla çevrilen hareket halini alınca hizmete dönüşür. Topçu hizmeti, varlığımıza bizim tarafımızdan sunulan minnet bahşişi olarak görür. Halktan hizmetini esirgeyenler mutlu olamaz, içimizde en mutlu, en zengin ve en kuvvetli insan hizmetini hiç kimseden esirgemeyendir (Topçu, 2016-c: 105-107).

Nurettin Topçu Kur'an ile tanıtılan İslam ahlakının üç esasını hürmet, merhamet ve hizmet olarak anlatmıştır. Aslında ahlakın bir olduğunu, ilk dinle insanlığa sunulduğunu dile getiren Topçu, birçok ahlak sistemleri ortaya konya da İslam dininin insanlığa hediyesi olan ahlaki hiçbir şekilde diğerleri ile eş tutmaz.

4. Nurettin Topçu'da Ahlak Tasavvuru İçerisinde Devlet ve Demokrasi

Nurettin Topu'nun fikir hayatında, devlet kavramının büyük bir yeri vardır. Topçu'nun devlet tanımı şu şekildedir: "Devlet, muayyen topraklar üzerinde hâkimiyetle yaşayan insanların meydana getirdiği manevi birliktir. Millet varlığının ruhu demektir. Millet iradesinin gözüktüğü yerdir. Kendi başına yalnız vatan bir ceset, cansız bir vücut sayılırsa millet onun hayat, devlet ise ruhu sayılmalıdır. Devlet milletin şuurudur" (Topçu, 2016-b: 50).

Devletin ortaya çıkışını "siyasi sözleşme kuramı" na dayandırmaktadır. Bir toplumsal zümrenin kendi egemenliğine dayanarak devleti kurduğunu ve diğer zümreleri egemenliği altına aldığı belirtmektedir. Ona göre, irade olgusunun dışında devlet düşünülemez. Bireysel iradeler devlet iradesinde tamamlanır. Devlet ahlaki da egemenlikte sorumluluk iradesi bulunmasıyla var olur; devletin iyi yönetilmesi için sorumluluk bilinci taşıyan insanların elinde bulunması gerekir (Sarıtış, 2003: 264).

Devletin yönetiminde esaslı unsur olan sorumluluk iradesinin ancak aşkın varlık inancı ile olup gelişebileceğini ifade eder. Bu iradenin en gelişmiş hali, “millet mistiği” kişilerde görülür. Onlar, bir “devlet psikolojisi” yaratırlar. Bu psikolojinin yarattığı iklim, hem hesap vermeyi hem de hesap sormayı olanaklı kılar. Burada istenen bir “din devleti” değildir. Çünkü din de kurumlaşınca herhangi bir grubun ya da şahsın eline geçer ve yozlaşır. Bu yüzden, din ve devletin yatay olarak değil, dikey olarak ayrılması; dinin devleti salt bir manevi kurumlaşma yoluyla yönlendirmesi gerekir. Yönlendirme dinin dogmalarına göre devleti şekillendirmeyi değil, salt ahlaklı, eşitlikçi ve adaletli bir toplum oluşturmayı amaçlayabilir (Elibol, 2003: 271).

Topçu’ya göre devlet kurmayan veya devletinden vazgeçen millet uzun yaşayamaz; millet varlığını ve milli birliğini kuran unsurlar erir, sahipsiz kişiler kalır ve onlar da başka devletlerin iradelerine bağlanırlar. Bir topluluk ancak devlet olduğu zaman, yani yaşama iradesi hakimiyet haline geldiği zaman manevi bir varlık değerini kazanacağını söyler.

“Bilinmelidir ki devlet varlığını temsil eden hâkimiyet veya otorite, dışta başka devletlere bağlanmadan yaşamak, yani müstakil olmak, memleket içinde de emniyet ve asayiş korumak demektir. Bu işlerin her ikisi de kuvvetle yapılır. Bunların en yüksek başarı ile yapabilmek için devlet, yabancı bir devletin malı olmayan, bizzat kendi varlığından doğan yeterli kuvvete sahip olmalıdır. Bu kuvveti iyi ve ahlaki gayeler uğrunda kullanan devlet faziletli devlettir; fena ve zararlı gayeler uğrunda kullanan devlet kötü ve yıkılması lazım olan devlettir. İyi ve namuskâr devletin gayesi, yaşattığı iradeyi, gayelerin gayesi olan Allah’a ulaştırıcı yoldan götürmektir. Yıkılması lazım olan devlet, iradesini fertlerin ve zümrelerin menfaatleri uğrunda harcayan devlettir” (Topçu, 2016-b: 51).

Nurettin Topçu, devletin tanımında; muayyen toprak kavramı ile vatanın varlığını, orada yaşayan insanlar tabiri ile milletin varlığını ve hâkimiyet tabiriyle devlet varlığını anlatır. Aslında devletin tanımını yaparken devlette bulunması gereken unsurları; vatan, millet ve idare edici iktidar yani otorite olarak verir. En önemli unsur olarak otoriteyi gören Topçu, bunun sorumlulukla yaşatılacağını ve sorumluluğun olduğu yerde de devletin var olduğunu söyler. “*Otorite veya iradenin kendisinde hiç bulunmadığı devlet olamaz. Varsa o devlet yolsuz ve haksız vasıtalara başvurarak ayakta duruyor demektir. Onda bir ruh yoktur ve az zamanda mutlaka çökecektir*” (Topçu, 2016-b: 53).

Topçu, devlette otoriteyi zulüm olmaktan koruyacak unsur olarak da sorumluluğu öngörür. Nerede sorumluluk varsa devlet oradadır diyerek sorumluluğun yok oldukça devletin gerileyeceğini ve yerini anarşiye bırakacağını savunur. Kişilerin görev yerlerinde kendi ihtirasları değil taşıdıkları devlet sorumluluğu idare etmelidir. Bu sorumluluk onlardan giderse devlet de gider, devletle beraber kendi geleceklerini ve gelecek nesilleri de gömmüş olurlar (Topçu, 2016-b: 54).

Sorumluluk duygusunun manevi değerlerle kazanılabileceğini vurgulayan Topçu devletin temelini ahlaka dayandırmıştır. Topçu'nun asıl davası İslam ahlakına dayanan bir düzen kurmaktır. Ahlak, kişiden topluma, devletten millete ve tarihe, ekonomiden sanata ve dine kadar uzanan fikir ve düşüncelerin üstünde, onların bir tacı gibidir.

Topçu'nun devletin devamlılığı ve yaşamasında millet ruhu ve dolayısıyla milleti oluşturan bireylerin "ahlakı" ndan söz edilir. *"Ruhtan kuvvetini almayan ve ancak menfaat vaidlerine bağlanabilen maddi zorluk, mukaddesat yolunda gelişen bir iradeyi, hâkimiyet iradesini doğurmaktan uzaktır. 'Ben benim, sen de sen' denildiği yerde devlet biter; 'Devlet Allah'a doğru bir yoldur' denilen ve buna inanılan yerde devlet vardır* (Topçu, 2016-b: 57). Devleti yaşatan ve ayakta tutan unsurun milletin sahip olduğu ortak ruh ve mukaddesat olduğunu belirtir. Bu bağlamda devleti yönetenlerde sorumluluk iradesinin zayıfladığında bireylerde devlete itimatsızlığın başladığı söylemektedir.

Devlet yönetiminde kanunların çokluğu ile adaletin varlığı arasında bir ilişki kuramamaktadır. Ona göre bireyler inanmadıkları otoritenin dışında kalmak isterler. Kanunların madde sayıları artırılır, kanun hükümlerini ezberlemeye mecbur edilen aydınların fikir hürriyetinin kaybolduğu durumlarda kanunların bir sisteme bağlı olarak hepsini birleştiren ruhu kaybettiğini ifade etmektedir. **Kanunların çıkarılmasında esas olan zihniyetin hâkimiyeti ortadan kalktığında, kanunların çokluğu yokluğundan beter bir felaket olur.** Böylece kötü otorite millet iradesini temsil ettiğini ileri sürerek yeni bir zırha bürünür. Bu otoritenin sahipleri şahsi menfaat ve ihtiraslarını millet iradesi kisvesi altında halka bela yaparlar. İhtirasları kutsilik kazanır, menfaatlerine kimse dokunamaz. Halkın her feryadı gerçekte onların kötü emelleriyle zalim ihtiraslarına çevrildiği halde, kanuna hakaret sayılır. Her eleştiri, serbest düşünce, bir mukaddesat kuruma, bir manevi şahsiyete ya da millet mukaddesatına ve kanuna tecavüz olduğu gerekçesi ile mahkûm edilir (Topçu, 2016-b: 57-58).

Devlet yönetiminde ve devletin devamlılığında önemli olan milleti oluşturan irade ve ruhun değerleriyle örtüşen düzenlemelerin yapılmasıdır. Otoritenin sahipleri sorumluluk duygusunu kaybederek şahsi menfaatlerine odaklandıklarında milletin ahlakında bozulmalar gerçekleşir. Topçu'ya göre, devletin sorumluluk iradesini kullananlar mağrur değil, fedakar olmalıdır. Onlar kendileri için değil, toplumun selameti için yaşamalıdır. Topçu'ya göre demokrasinin bulunduğu yerlerde milletvekili ve bakanlar az maaşlı, mütevazı ve sorumluluk sahibi bireyler olmalıdırlar. Milletvekilliğinin maaşsız, ikbalsiz, şöhretsiz bir makam haline getirmeden söz eder. Çünkü milletvekilliği makamının şöhret makamı değil, sorumluluk makamı olduğuna dikkat çekmektedir (Topçu, 2016-b: 59-60).

Ahlaklı bir toplum ve devlet yönetimi sağlamada ahlaklı yöneticinin de önemine vurgu yapar. Nurettin Topçu, ahlaklı yöneticinin sahip olması gereken vasıflarından biri olarak alçakgönüllülük yani tevazudan söz eder. Başkalarına sevgisi çok olan zengin ve büyük ruhlar, herkesi ve hep başkalarını gözlerinde büyütür, kendilerine üstün tutar. Kendilerini herkesten küçük tutarlar. Bu tevazudur. Tevazu sahici olduğunda insandaki olgunluğun bir ölçüsüdür. Topçu, cahillerin ve değersizlerin, zenginliğin ve makamların şaşırttığı ham ruhların, kolaylıkla kibrin kucağına yuvarlandığını ifade etmektedir (Topçu, 2017: 48).

Topçu'nun devlet yönetimi anlayışında sorumluluk duygusu sadece yöneticilere yüklenmez. Demokratik yönetimlerde bütün bireyler sorumluluk yüklenmiştir. *"Hükümet milleti*

hiçe sayar ve milleti verdiği söze sadık kalmazsa, millet için bir bela haline gelebilir. Millet kuvvetinin hükümeti kontrol edemeyecek derecede zayıf oluşu, hükümetin ne şekil altında olursa olsun, istibdadına yol açar, halka esaret başlar. Eğer hükümet, millet dizginlerini tutamayacak kadar zayıf ve otoriteden mahrum kalırsa, halk içinde her zümrenin menfaati sahasındaki hareketlerine karşı gelinmez.” Böyle bir durumda sorumluluğun kaybolduğunu ifade eder. Böylece her birey istediği gibi hareket eder ve millet içinde düşmanlıklar ve düşman zümreler çoğalır. Milli birlik çözümlür. Anarşi başlar (Topçu, 2016-b: 60).

Devlet nizamının kaybolmasında, toplum içerisindeki her zümrenin kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmesinin nedeni sorumluluk duygusunun ve ahlakın kaybolmasıdır. Bireysel ahlaksızlıklar yaygınlaşıp toplumsal düzeyde bir ahlak yoksunluğuna dönüştüğünde millet artık kanun düzeninin de gücünün kalmadığını anlar. Dolayısıyla bu süreçten sonra insanların en aşağılık isteklerine bile set çekilemez. Herkes kendi menfaatleri için hareket eder ve toplumun selameti fikri artık uzak bir hayal olur.

Böyle bir toplumda Topçu “gemisini kurtaranın kaptan sayılacağını” söyler. Topluluk içerisinde “tüccarın tahakkümünden, amirin zulmünden ve gençliğin şuarsuzluğundan hayat çekilmez bir çile haline gelir”. Milletin bu şekilde iradesinin hep birlikte esir olması hâkim bir devlete esir olmak kadar felakettir. Milletin bünyesi, zümrelerin menfaat çatışmaları arasında ahlakını kaybetmekle saadetini de yitirmiş olur (Topçu, 2016-b: 61).

Topçu’ya göre ahlak tasavvuru içerisinde belirli bir devlet şekli mümkün müdür? Bu soruya belirli bir cevap vermez yani belirli bir devlet şeklini savunmaz. Önemli olan o devletteki irade kuvveti ve sorumluluk bilincidir. İktidarın kaynağı olarak yönetilenlerin itaatini gören Topçu, “*itaat bir irade meselesidir*” der. Milli iradenin devlete ana vasfını verdiğini ifade eder. Devlet şekli ne olursa olsun onu yaşatanların elinde değer kazanır, devletin şekli değişse de ondaki irade, iktidar ve hâkimiyet değişmeyecektir (Topçu, 2016-b: 56-57).

“O zaman, eğer yeniden devlet yapıcı fert yoksa büyük mesuliyet sahipleri yetişmemişse hamura istediğiniz şekli verin, maya tutmuyor. Bir hastaya istediğimiz kıyafeti vermekle, onu gürbüz ve kıyafetli yapamadığımız gibi, iradesiz devlete de hangi şekli verirseniz, kimlere idare yerine getirirseniz, yerde yatan millet idaresi böyle şekil incelikleriyle ayağa kalkamıyor” (Topçu, 2016-a: 24).

Topçu idealindeki devlette Platon gibi düşünmektedir. “*Ya krallar filozof olmalı ya da filozoflar kral*” diyen Platon gibi, uzun ve zor bir eğitim döneminden geçen “*millet mistiklerinin*” yeni toplumun önderleri olmaları gerektiğine inanır. Türkiye’nin başında bulunan üç büyük felaketi; işsizlik, merhametsizlik ve iktidarsızlık şeklinde tanımlamakta ve otoriteli devletin bu üç sorunu da çözeceğine inanmaktadır. Merhametle sorumluluğu birleştirebilen tek yönetim şeklinin de “oligarşi” ve “mutlakiyet” olduğunu ifade eder (Dural, 2010: 309-310).

Topçu’ya göre ideal devlet, milli devlettir. Milli devlet; milleti ön planda tutan, halkı yaşatmayı öncelikli gören, iradesini mesuliyetle birleştirerek en alt tabakaya ulaşmayı ilke edinen, zorbalığı değil hukuku üstün tutan, gençliğini fikir ve irfanla yetiştiren, basını yayını milli terbiye

ile adeta bir okul gibi halkı aydınlatan, eğitimi para ile vermeyen, gerek iş gerekse beyin göçüne müsaade etmeyen devlettir. Milli devlet fertlerin büyük binalar yapmasıyla değil, halk için büyük ve mükemmel yolların açılmasıyla öğünen devlet olup dinini ve dilini koruyabilen devlettir. Topçu'nun ifadesine göre milli devletin çarşılarında yabancı sesler, renkler barınmaz, kendi dilinin üstünlüğünü yaşatır, kültürü teknikten üstün tutar, her alanda zengin ile fakir ayrılığını kaldırır. Milli devlet, paranın ve kalabalığın değil, hakkın ve aşkın devletidir. Milli devlet teknikten önce insanı yetiştiren, temelde iktisada değil ahlaka önem veren devlettir (Topçu, 2016-b: 126-127).

Nurettin Topçu, İslamcı düşünür ve aydınlar içerisinde sosyalizmi benimseyen ve savunan neredeyse tek şahsiyettir. Onun sosyalizmi; Anadolu milliyetçiliğine dayalı Müslüman-Anadolu sosyalizmi olup komünizmle bir alakası yoktur. Her yönden yaralı bir milletin tedavisi için sosyalizmin milliyetçi ve ruhçu şeklini en iyi çare olarak görür. Anadolu'nun kurtuluşu için önce sosyalist bir cemiyet düzeninin kurulması, sonra halka sistemli ve inanılmış bir medeni terbiye aşısı yapılması en son İslam kültür ve ahlakının gerçek bir din anlayışı halinde canlandırılmasıyla selamete ulaşılabilecektir (Topçu, 2016-a: 176).

Devletin kuruluşu ve devamlılığının sağlanmasında “demokrasi” meselesine de eğilen düşünür, demokrasi bağlamında muhafazakâr düşüncenin ana damarıyla ayrışır. Demokrasiye “çekinceli itirazlar” yöneltmez, açıkça karşı çıkar. Topçu, kendi düşüncesi içerisinde oluşturmuş olduğu zıtlıklarda demokrasiyi bazen “ulaşılması gereken bir hedef” bazen de “sakınılması gereken bir bela” olarak görmektedir (Dural, 2010: 289).

Nurettin Topçu'ya göre “demokrasi; hâkimiyetin bütün millete yayılması ve devlet iradesinin milletin her ferdi tarafından kullanılması” demektir. Kişiler demokrasi ile mesuliyet kazanmıştır. Bu idare şeklinde hükümet otoritesiyle millet kuvveti arasında tam bir denkleme meydana gelmelidir. Millet kuvvetinin hükümeti kontrol edemeyecek derecede zayıf olması hükümetin şekli ne olursa olsun çöküşüne yola açar. Eğer hükümet milletin isteklerini tutamayacak kadar zayıf ve otoriteden mahrum kalırsa zümrelerin menfaatleri içerisindeki hareketlerine karşı gelmekte yetersiz kalır (Topçu, 2016-b: 60).

Türkiye'de demokrasi esasında batıdan gelen bir fikir olarak hiç eleştirilmeden, hukuk ve ahlak yönünden tahliller yapılmadan, üzerine düşünülmeden körü körüne benimsenmiştir. Aslında hiçbir rejim kendiliğinden mutlak bir şekilde ne iyi ne kötüdür. Onu kullanacak olan insanın ruh ve ahlak yapısı önemlidir. İnsan hak ve hürriyetlerinin korunmasında en elverişli rejim elbette demokrasidir. Fakat bu onu kullananların iyi niyetine bağlıdır. Onu kullanacak olanların fikri yapısı, ahlak durumu bu rejimden bütün kötülüklerin doğmasına sebebiyet verebilir. 20.yy da benimsenen bu rejim monarşinin zulmünden insanlığı kurtarmıştır. Fakat monarşilerde bir ferdin veya zümrenin faziletli olması yeterli ki demokraside tüm halkın faziletli olması gerektiğinden onu kullanacak olan bütün insanların faziletli yetiştirilmesi gerekmektedir. Topçu demokrasinin başarıya ulaşması için olgunlaşmış halk kitlelerine ihtiyaç olduğunu söyler. Halka önderlik edecek olgun bir zümre yetiştirilmeli, bu milletin çocuklarına ilim zihniyeti ve sorumluluk ahlakı verilerek demokraside başarıya ulaşılabilecektir (Topçu, 2016-b: 128-131).

“Demokrasi ahlakının temeli hürmettir. İnsan şahsiyetine karşı duyulan saygı tam oldukça ve bütün vatandaşlar bu karşılıklı saygı esasını elden bırakmadıkça demokrasi cihazı mükemmel işleyecektir” (Topçu, 2016-b: 153).

Nurettin Topçu'nun demokrasi ve demokratik yönetim biçimine ihtiyatlı yaklaştığı anlaşılmaktadır. Ona göre devlet insan gibidir. Yaşayan organizmadır ve kökenini ilahi güçten almak zorundadır. “iyilerin yönetimi” (meritokrasi) savunusu yapan Topçu, her rejimin bir zayıf yanının olduğunu ve demokrasinin de zayıf yanının devleti devlet yapan vasıf ve karakterleri aşındırarak, çoğunluk iradesini yüceltmesi olduğunu vurgular. Yani devletin “öz” ü, “ruhu” çoğunluğa söz geçireceğine, çoğunluk “ruh” u peşinde sürükleyerek aşındırmaktadır (Dural, 2010: 291). Çoğunluk iradesinin devleti devlet yapan ruhu kaybettiğinde demokrasinin anlamsızlaştığını ifade etmektedir. Demokrasi kurumunun başarısı onu kullananların iyi niyetine bağlıdır. Bu noktada Topçu'nun yine ahlak vurgusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Çünkü iyi yetişmiş fazilet sahibi insanlardan yoksun bir toplumda demokrasinin sonuçlarının da kötü olacağına işaret etmiştir. Bu açıdan devlet, iyi yetişmiş, nitelikli ve İzzet'i nefis sahibi siyasetçilerin elinde olmalıdır

Topçu demokratik rejimlerde insan şahsiyetinin diğer hiçbir rejimle kıyaslanamayacak ölçüde düştüğü inancındadır. Bu bağlamda demokrasiyi sadece bir araç olarak değil olsa olsa bir geçiş devri seçeneği şeklinde algılamaktadır (Dural, 2010: 293). Ona göre devlet, şahsiyete sahip değilse devlet olmaz. Devletin şahsiyeti bireyin şahsiyetli olması ile olanaklıdır. Şahsiyetli fert yetiştiren milletin devletleri ayakta kalmaktadır. Bizim en önemli meselelerimizden biri de nasıl daha iyi yönetileceğimize ilişkin devlet modelleri araştırmak değil, millet mesuliyetini üzerine alacak büyük şahsiyetleri sabır ve tahammülle yetiştirmek olmalıdır (Dural, 2010: 293).

Sonuç

Cumhuriyet döneminin önemli filozoflarından olan Nurettin Topçu; ülkemizin siyasi, fikri ve sosyal yönden önemli değişikliklerin yaşandığı bir dönemde yaşamıştır. Yeni bir devlet ve toplumun inşa edildiği süreçte toplumda yaşanan değişimleri, modernizmin yarattığı kırılma noktaları çok iyi analiz etmiş ve yaşadığı dönemde yaptığı tespitler günümüze ışık tutacak perspektiftedir.

Topçu, bütün sorunların kaynağında ahlak sorununu gördüğü için yazılarının ana fikrini ahlak sorunları oluşturur. Ahlak; İslam dininin özü, bizzat kendisidir. İslam ahlakını hürmet, merhamet ve hizmet başlığında inceleyen Topçu; tarih boyunca birçok ahlak sistemi ortaya konmuş olsa da İslam ahlakını onların üstünde görmektedir. Topçu'nun amacı ahlak problemini evrensel ölçüler içerisinde halletmektir. Evrensel ölçüye uymayan ahlak görüşünü eksik bulmuştur.

Nurettin Topçu, ahlak meselesini hareket felsefesinin metodunu kullanarak ve en onu dinle birleştirerek çözmeye çalışmıştır. Ahlakla ilgili çözümlerinin sonunda ulaştığı ahlak görüşüne, İsyah Ahlakı adını vermiştir. Bu noktada, onun görüşlerine hâkim olan hareket kavramı yerini isyan kavramına bırakır. Çünkü hakiki anlamda hareket, bir isyan hareketi olmak durumundadır.

Topçu, insanı daha mükemmele doğru taşıyan her hareketi isyan olarak nitelendirir. Burada isyan, iradenin önüne çıkan bütün engelleri aşmadır ki bu isyanın anarşizm yönünü temsil eder. Bütün engelleri aşarak sonsuz varlığa ulaşmak ise isyanın amacıdır ki bu da uysallığı temsil eder. Dolayısıyla bu isyanda hem anarşizm hem de itaat vardır. İradenin her türlü menfaat, tutku ve bencil istekleri karşısındaki hareketi isyankâr; ilahi varlık karşısındaki tutumu ise itaatkâr olmalıdır.

Nurettin Topçu, devlet ve demokrasi görüşlerinin temelini ahlakı yerleştirmektedir. Topçu'ya göre, mesuliyet sahibi, otoriteli, Allah'a hesap vermeye hazırlıklı, yıkıcı hareketleri engellemeye kabiliyetli idare; en iyi devlet idaresidir. Ona göre ahlak bir nizamdır. Ahlaki ilkeleri özümsemeyen bireylerin meydana getirdiği topluluğun yönetim şekli, adı ne olursa olsun başarısız olacaktır, toplumda huzursuzluk ve kargaşa, devlette ise bozulma ve çürüme yaşanacaktır. Ancak ilim ve ahlak düşüncesinin yerleştirildiği fertlerin oluşturduğu toplumun, faziletli kişiler tarafından yönetilen devletin geleceği açık olduğunu ifade etmiştir.

Topçu sosyalizmi, Anadolu milliyetçiliğinin doğal bir sonucu olarak düşünmüştür. Her türlü düzensizliğin ve karmaşanın kaynağı olabilecek, otorite ve sorumluluğu yok edecek bir anarşizm yerine; Allah'ı insanda tanıyan, Allah dışında bütün otoriteler karşısında anarşist, Allah karşısında ise itaati benimseyen bir isyanı; insanı kendi bencilliğine mahkûm eden bireycilik yerine şahsiyetçiliği savunmuştur. Anadolu Türklüğü ile İslam'ın bir sentezini yapmaya çalışan Topçu; Cumhuriyet dönemi milliyetçilik anlayışı karşısında İslamcı, İslamcı hareketleri karşısında da milliyetçi bir konuma sahiptir. Sosyal sistemin bileşenlerinden toplumculuğun komünizmin ve kapitalizmin dışında olacağını, ahlakı temel alarak sosyal adalet, milliyetçilik ve maneviyatçılığa dayanacağını belirtmektedir.

Nurettin Topçu kendi ahlak tasavvuru içerisinde devleti ahlakla ilişkilendirmektedir. Onda devlete yön veren belirli bir ideolojiden söz etmek olanaklı değildir. Asıl olarak İslam'ı temel alan ancak siyasal İslamcı olmayan, asıl olarak milliyetçiliği temel alan ama ulusalcı ya da Turancı olmayan bir düşündürdür. Kendisi için esasın şahsiyetçilik olduğu ancak bireysellik olmadığı, otoriter bir devletin olduğu ama sağ (faşizm) ve sol (komünizm) biçimleriyle totaliteryanizmin olmadığı, sosyalizmin ise milliyetçi-İslamcı-ruhçu bir sosyalizm olduğu ancak Marksizm'in olmadığı bir düşünür olarak değerlendirmek gerekmektedir (Demirel, 2011: 3).

Kaynakça

- Aydoğdu, Hüseyin (2009). Ahlak Filozofu ve Hareket Adamı Olarak Nurettin Topçu, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 40, 439-460.
- Demirel, İdris (2011). Nurettin Topçu'nun Düşünce Dünyasında Felsefe-Milliyetçilik Geçişmeleri ve Millet, Yurt, Din Seferleri, *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*, 30 (1), 1-22
- Dural, Baran (2010). Türk Muhafazakârlığı ve Nurettin Topçu: Başkaldırı ve Uyum, İstanbul: Kriter Yayınları.
- Elibol, Sadettin (2003). "Muhafızakâr Bir Düşünce Okulu: Hareket Dergisi", *Muhafazakârlık*, (Ed. Tanıl Bora-Murat Gültekingil), Cilt: 5, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gündoğan, A. Osman (2014). Ahlak Filozofu Olarak Nurettin Topçu, *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi-Gönül Sultanları Buluşması*, 225-230.
- İrğat, Muhammet (2011). *Nurettin Topçu'da İrade Kavramı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Felsefe ve Din Bilimleri Programı, İzmir.
- Kara, İsmail (2009). Ahlak Davasına Adanmış Bir Ömür: Nurettin Topçu, *İş Ahlakı Dergisi*, 2 (4), 89-101.
- Karaman, Hüseyin (2009). Nurettin Topçu ve İslâm Ahlakı, *Din ve Hayat TDV- İstanbul Müftülüğü Dergisi*, Sayı:1, 72-76.
- Sarıtaş, Mehmet (2003). "Nurettin Topçu", *Muhafazakârlık*, Ed. (Tanıl Bora-Murat Gültekingil), Cilt: 5, İstanbul: İletişim.
- Topçu, Nurettin (2010). *Yarıncı Türkiye*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, Nurettin (2012). *İradenin Davası*, İstanbul: Dergâh Yayınları
- Topçu, Nurettin (2016a). *Ahlak Nizamı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, Nurettin (2016b). *İradenin Davası-Devlet ve Demokrasi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, Nurettin (2016c). *İslam ve İnsan-Mevlana ve Tasavvuf*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, Nurettin (2016d). *İsyan Ahlakı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, Nurettin (2017), *Ahlak*, 10 Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ünal, Vehbi (2010). Nurettin Topçu'nun Düşünce Sisteminde Devlet ve Demokrasi, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 469-485.